

คำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีบุญสารทเขมร
: กรณีศึกษาตำบลพิกงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ
Buddhist teachings appearing in the tradition of Boon Sarth
Khmer : A case study of Tambon Phing Phual,
Sirattana district, Sisaket province

¹พระมหาจำลอง ธมฺมปาโล, ²พระพรสวรรค์ จิตฺติญาโณ,

³พระมหาขุนทอง เขมสิริ และ ⁴พรทิพย์ เกิดถาวร

¹Phramaha Jamlong Dhammapalo, ²Phraponsawan Thitiyano,

³Phramaha Khuntong Khemasiri and ⁴Ponthip Kedthawon

^{1,2,3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ, ประเทศไทย

⁴มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ประเทศไทย

^{1,2,3}Sisaket Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

⁴Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand.

¹mahajamlong054@gmail.com, ⁴Ponthip@cpru.ac.th

Received February 19, 2020; Revised March 2, 2020; Accepted May 14, 2020

บทคัดย่อ

ประเพณีบุญสารทเดือนสิบของชาวไทยเชื้อสายเขมรในจังหวัดศรีสะเกษ มีการปฏิบัติสืบทอดกันมาจวบจนถึงปัจจุบันนี้ด้วยสาเหตุหลักๆ คือ ได้รับอิทธิพลจากคติความเชื่อเรื่องการบูชาบรรพบุรุษ และการบูชาเทพเจ้าของศาสนาพราหมณ์ ความเชื่อเรื่องการบูชาตามคติทางพระพุทธศาสนา และได้รับคติความเชื่อโบราณที่เกี่ยวกับอำนาจลี้ลับ การให้คุณให้โทษของผีบรรพบุรุษ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในชุมชน เพราะชาวไทยเชื้อสายเขมรเชื่อว่า เมื่อถึงช่วงเทศกาลสารทเดือนสิบ ประตูนรกจะเปิด เปเรตจะเดินทางมาเยี่ยมญาติ เพื่อขอส่วนบุญจากญาติพี่น้องของตน ชาวไทยเขมรจึงต้องมีการจัดทำอาหาร ขนมข้าวต้ม เพื่อต้อนรับผีบรรพบุรุษเหล่านั้น เมื่อถึงรุ่งเช้าของวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ก็จะนำอาหารขนมข้าวต้มไปถวายพระสงฆ์ที่วัด เพื่ออุทิศส่วนบุญให้ผีบรรพบุรุษของตน พิธีกรรมดังกล่าวเรียกว่า “การทำบุญวันสารทเล็ก”

และเชื่ออีกว่า ผีบรรพบุรุษจะออกมาจากยมโลกได้ 15 วัน หลังจากนั้น ต้องกลับไปรับกรรมในยมโลกตามเดิม

คำสำคัญ: ประเพณีบุญสารทเขมร, คำสอนพระพุทธศาสนา, พิธีกรรม

Abstract

The tradition of Boon Sarth Khmer in the tenth lunar month of the Thai people of Khmer descent in Sisaket province has been inherited due to the following influential traditions: ancestor worship; god worship of Brahmanism; belief on worship according to Buddhist principles; the ancient beliefs on the mystic power; and other sacred items in the community. Thai people of Khmer descent believe that when the festival of Boon Sarth arrives, the gate of the underworld will be open and then the hungry ghosts will travel to visit and ask their relatives to share their merit. Thai people of Khmer descent therefore prepare food and dessert for welcoming those hungry ghosts. In early morning of the 15th lunar day of the 10th lunar month, they offer food and dessert to Buddhist monks in the temples for dedicating merit towards the spirits of their ancestors. Such rite is called “merit making on minor Sarth day.” It is also believed that the spirits of the ancestors are annually released from the underworld for 15 days and then they have to return and receive their Karma.

Keyword: The Boon Sarth Khmer Tradition, Buddhist Teachings, Rites

บทนำ

ประเพณีบุญสารทเป็นประเพณีที่คนส่วนใหญ่เชื่อกันว่า “ญาติผู้ล่วงลับไปแล้วจะมีโอกาสได้กลับมารับส่วนบุญจากญาติพี่น้องที่ยังมีชีวิตอยู่ จึงมีการทำบุญใหญ่เพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้ญาติที่ล่วงลับเหล่านั้น” ชาวไทยก็มีวันสารทไทย ชาวจีนก็มีวันสารทจีน อีกทั้งยังมีคติความเชื่อที่คล้ายคลึงกัน ต่างกันแต่เพียงกำหนดวันทำบุญเท่านั้น สำหรับชาวไทยเชื้อสายเขมรในตำบลพิงพวยนั้นไม่มีการระบุแน่ชัดว่า มีการจัดบันทึกที่แน่นอนว่าเกิดขึ้นเมื่อไร แต่น่าจะมีมานานแล้วเพราะอำเภอศรีรัตนังนั้น ได้แยกออกมาจากอำเภอกันทรลักษณ์ ยังไม่ถึง 50 ปี จึงไม่มีการระบุที่แน่นอน แต่ถึงกระนั้น พวกเขาได้มีการจัดงานเนื่องในวันสารทด้วยเช่นกัน โดยจะร่วมกันจัด “ประเพณีแซนโถงนาตา” หรือ “งานสารทเขมร” ขึ้น เพื่อทำบุญใหญ่ให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไป (พระจักรพงษ์ จุกวิโส (สียา), 2560 : 42)

ประเพณีบุญสารทเขมรหรือแซนโฌนตานี้ เป็นพิธีกรรมความเชื่อทางพุทธศาสนาที่ชาวตำบลพิงพวยเชื้อสายเขมรที่ถือปฏิบัติกันมาช้านาน เล่ากันว่า“ในรอบ 1 ปีนักขัตฤกษ์ของโลกมนุษย์ พระยายมราชจะอนุญาตให้ผู้ที่ยึดถือปฏิบัติอยู่ในนรกทั้งหลาย ได้มีโอกาสขึ้นไปรับส่วนบุญกุศลจากลูกหลาน หรือญาติมิตรได้หนึ่งครั้งต่อปี ในเดือน 10 โดยนับตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 ไปจนถึงวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 รวมระยะเวลา 15 วัน จึงกลับไปรับโทษทัณฑ์ในนรกภูมิต่อไปจนกว่าจะสิ้นกรรม”และด้วยความเชื่อว่า“เหล่ามนุษย์ที่ได้รับการอันแสนทรมาณและยาวนานอยู่ในนรก เมื่อขึ้นมาเห็นข้าวปลาอาหาร ขนมนมเนยและผลไม้อันอุดมสมบูรณ์ที่ลูกหลานได้จัดเตรียมไว้ให้ ก็เกิดความปลื้มอกปลื้มใจ เมื่อถึงกำหนดที่ต้องกลับไปรับโทษในนรก ก็จะอำนวยอวยพรให้ลูกหลานประสบแต่สิ่งที่ดีงาม ส่วนพวกที่ขึ้นมาแล้ว ได้เที่ยวเดินตามหาบ้านเรือนของลูกหลานทุกคน แต่ไม่เห็นมีใครตั้งสำรับเตรียมไว้ให้ ก็เกิดความเศร้าโศก ผิดหวัง จนพาลโกรธเคืองลูกหลานที่ไม่คิดจะเลี้ยงดูปู่ย่าตาทวดเพียงปีละครั้ง ก็ยังทำไม่ได้จึงกล่าววาจาสาปแช่งให้ได้รับความเดือดร้อน”ชาวบ้านจึงยังยึดถือปฏิบัติตามประเพณีนี้ แต่ก็มี การเช่นไหว้เฉพาะแต่ละครอบครัว รวมญาติมิตรในชุมชน หรือหมู่บ้าน

ปัจจุบันเมื่อเวลาผ่านไป บางครอบครัวที่เป็นคนรุ่นใหม่ เริ่มขาดความรู้ความเข้าใจในประเพณีบุญสารทเขมรหรือแซนโฌนตานา จะกระทำขึ้นในเดือน 10 นับตามแบบจันทรคติ โดยจะตรงกับเดือนกันยายนของทุกปี และมีคำศัพท์ที่สำคัญที่ใช้ในที่นี้ คือ คำว่า เบ็ญท์ ซึ่งคำว่า เบ็ญท์ นี้มี 2 ความหมายในภาษาเขมร ความหมายหนึ่ง หมายถึง“ชื่อเรียกช่วงเทศกาลงานบุญ” และอีกความหมายหนึ่ง คือ “คำว่า เบ็ญท์ นี้ มาจากคำภาษาบาลีว่า ปิณฑะ (มูลนิธิภูมิ พโลภิกขุ,2531 : 382) แปลว่า ก้อนข้าว”โดยทั้งสองความหมายมีความสำคัญในประเพณีสารท โดยความหมายที่ปรากฏจะใช้แตกต่างกันไปในแต่ละบริบท (สุรัชย์ รัตนพนาวงษ์, 2549 : 8-9) การนับวันของพิธีบุญสารทเดือนสิบ มีการกำหนดช่วงระยะเวลา 2 ช่วง คือ 1) สารทเล็ก เริ่มนับต่อจากวันขึ้น 15 ค่ำ คือ ตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ ถึง วันแรม 8 ค่ำ และ 2) สารทใหญ่ เริ่มนับตั้งแต่วันที่ 9 ค่ำถึงวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10

จากเหตุผลดังที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ประเพณีบุญสารทของชาวไทยเชื้อสายเขมรในจังหวัดศรีสะเกษนั้น มีภาษาที่เป็นทั้งภาษาไทยและภาษาเขมรที่ต้องตีความและให้ความหมายตามลักษณะและเหตุการณ์ของประเพณี ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีบุญสารทเขมร :กรณีศึกษาตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อจะได้เป็นข้อมูลและเข้าใจถึงคำสอนที่สอดแทรกอยู่ในประเพณี ตลอดจนแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา รูปแบบพิธีกรรมของประเพณีบุญสารทเขมร
2. เพื่อศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีบุญสารทเขมร ตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ
3. เพื่อศึกษาคุณค่าของประเพณีบุญสารทเขมรที่มีต่อคุณภาพชีวิตของชุมชน ตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การวิจัยเรื่อง คำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีบุญสารทเขมร :กรณีศึกษาตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการวิจัยเอกสารและคุณภาพ โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเอกสารและคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา รูปแบบพิธีกรรมของประเพณีบุญสารทเขมร คำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีบุญสารทเขมร และเพื่อศึกษาคุณค่าของประเพณีบุญสารทเขมรที่มีต่อคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลพิงพวย ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารและคุณภาพ ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เพื่อประมวลองค์ความรู้ ศึกษาแนวคิด หลักการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา รูปแบบพิธีกรรม คำสอนทางพระพุทธศาสนา และคุณค่าของประเพณีบุญสารทเขมรที่มีต่อคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลพิงพวย โดยศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก วรรณคดี หนังสือ รายงานการวิจัย เอกสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนงานวิจัยที่มีผู้รู้ได้ศึกษาเอาไว้ รวมถึงการเก็บข้อมูลเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เช่น การสัมภาษณ์และร่วมจัดกิจกรรมกับชุมชน ซึ่งเรียกอีกอย่างว่า เป็นการเก็บข้อมูลเชิงภาคสนาม

1.1 การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎกของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี พ.ศ.2535 วรรณคดี หนังสือ รายงานการวิจัย เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา รูปแบบพิธีกรรม คำสอนทางพระพุทธศาสนา และคุณค่าของประเพณีบุญสารทเขมรที่มีต่อคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลพิงพวย

1.2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ทำการศึกษาและคัดเลือกชุมชน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) หมู่บ้านที่มีวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยผู้วิจัยพิจารณาคัดเลือกพื้นที่ทำการวิจัยในตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อให้ได้พื้นที่ที่หลากหลายมิติและให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน สรุปผลการศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะ ทั้งในระดับนโยบายองค์กรชุมชนและในระดับปัจเจกบุคคล

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะพรรณนาความ (Descriptive Presentation) จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิด การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นการวิเคราะห์ โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนด โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และชุมชน รวมไปถึงเพื่อปฏิบัติให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน เพื่อให้เห็นรูปแบบกระบวนการ เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในระดับ ชุมชน องค์กร และปัจเจกบุคคลต่อไป

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมา รูปแบบพิธีกรรมของประเพณีบุญสารทเขมร พบว่า รูปแบบพิธีกรรมของประเพณีบุญสารทเขมร มีถิ่นกำเนิดและ พัฒนาการของประเพณีสารทที่ปรากฏใน คัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทพบว่า บ่อเกิดของประเพณีสารทนั้น เกิดจากความเชื่อของคนในยุคโบราณ ซึ่งมีความเชื่อเรื่องอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และอำนาจของสิ่งลึกลับ ถือได้ว่าเป็นพิธีหลักของศาสนาพราหมณ์เก่าและพราหมณ์ใหม่ โดยเป็นหลักปฏิบัติที่มีความสำคัญต่อผู้ที่นับถือศาสนาพราหมณ์เป็นอย่างมาก ประเพณีบุญสารทในพระพุทธศาสนาพบว่า มีกำเนิดมาจากความเชื่อเรื่องการทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตาย คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาทบันทึกไว้ว่า พระเจ้าพิมพิสารได้ทำบุญอุทิศให้กับเปรตที่เป็นญาติของพระองค์เอง พระสารีบุตรเถระได้สร้างกุฏิ 4 หลังถวายแก่สงฆ์ พร้อมทั้งข้าวและน้ำ แล้วอุทิศส่วนบุญไปให้แก่เปรตที่เคยเป็นมารดา และนางตีสสาอุบาสิกาได้ถวายภัตตาหารและผ้าไตรจีวรแก่พระภิกษุ 8 รูป แล้วอุทิศส่วนบุญไปให้แก่นางเปรต เป็นผลให้ผู้ที่ได้รับส่วนบุญพ้นจากความเป็นเปรตได้ ความเชื่อดังกล่าวได้มีการปฏิบัติสืบต่อกันเรื่อยมา

2. คำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีบุญสารทเขมร ตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า คำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีบุญสารทเขมร การบูชาตามคติทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีบุญสารท เป็นการปฏิบัติบุคคลที่ควรบูชาตามคติทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการแสดงออกซึ่งความกตัญญูต่อบุคคลที่มีพระคุณ ญาติพี่น้องที่ยังมีชีวิตอยู่หรือได้เสียชีวิตไปแล้วและบุคคลที่เป็นลูกหลาน หรือญาติพี่น้องจะต้องแสดงออกมา โดยการทำบุญอุทิศส่วนบุญไปให้ เพื่อให้เขาได้รับผลบุญนั้นๆ โดยมีวัตถุประสงค์บูชาตามคติทางพระพุทธศาสนา อันเป็นของประณีตและละเอียดอ่อน การแสดงออกโดยการบูชาบุคคลต่างๆ ปรากฏอยู่ในประเพณีบุญสารทเดือนสิบ เช่น มีการใช้เครื่องบูชาเพราะเชื่อกันว่า รูปเทียนที่ใช้จุดบูชาพระรัตนตรัยนั้น คือ บูชาคุณพระพุทธ คุณพระธรรม และคุณพระสงฆ์ ก่อนที่จะกล่าวอ้อนวอนนิมิตพรพรุช สามารถเป็นสื่อติดต่อระหว่างมนุษย์กับนิมิตพรพรุชได้

3. คุณค่าของประเพณีบุญสารทเขมรที่มีต่อคุณภาพชีวิตของชุมชน ตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า คุณค่าของประเพณีบุญสารทเขมรที่มีต่อคุณภาพชีวิต

ของชุมชนตำบลพิงพวย คือ คนโบราณมีความเชื่อว่า วันแชนโฆนตานี้ หากลูกหลานคนใด ไม่ได้ทำบุญไปให้ ไม่จัดสำหรับเซ่นไหว้ หรือไม่ไปร่วมพิธีกรรม โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ผีบรรพบุรุษอาจไม่พอใจ และอาจจะโยงไปเป็นเหตุให้ทำมาหากินไม่ราบรื่น เพราะถูกเปรตที่เป็นญาติสาปแช่ง จิตใจเกิดความกังวล ไม่เป็นสุข ด้วยความเชื่ออย่างนี้ ทุกคนจึงพยายามไปร่วมงาน หรือไม่ก็จัดเครื่องเซ่นไหว้ที่บ้านของตน ถึงจะมีการกินมาอย่างไร เมื่อวันนั้นมาถึงจะต้องไปร่วมมีส่วนร่วมให้ได้ แล้วความเป็นสิริมงคลก็จะเกิดขึ้นแก่ตนและครอบครัว มีความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน นอกจากนี้ ยังเป็นพิธีกรรมที่ก่อให้เกิดการประสานสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นของญาติ ที่เป็นทั้งพี่น้องร่วมสายโลหิต ทำให้เห็นบทบาทและหน้าที่ของพิธีกรรมที่เกิดจากความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษว่า เป็นพิธีกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อจุดมุ่งหมายที่สนองความต้องการและเป็นเครื่องมือในการควบคุมความประพฤติของคนในสังคม เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติอีกด้วย

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง คำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีบุญสารทเขมร : กรณีศึกษาตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ สามารถอภิปรายผลในประเด็นที่น่าสนใจได้ ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมา รูปแบบพิธีกรรมของประเพณีบุญสารทเขมร พัฒนาการในประเพณีสารทเดือนสิบของชาวไทยเชื้อสายเขมร จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า ได้รับอิทธิพลจากความเชื่อเกี่ยวกับวิธีแสวงหาทางออกให้กับชีวิต โดยเฉพาะความเชื่อที่ผูกโยงกับผีบรรพบุรุษว่ามีอิทธิพลต่อชีวิตของชาวไทยเชื้อสายเขมรอย่างมาก ซึ่งผีบรรพบุรุษสามารถให้คุณและโทษได้จากแนวคิดนี้มีความสอดคล้องแนวคิดของ แพลก สนธิรักษ์ มีแนวคิดที่ว่าพิธีสารทไทยเป็นพิธีที่ทำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว และทำให้เกิดสวัสดิมงคลแก่ตัวเอง เมื่อตนมีอายุล่วงมาถึงปี ตลอดจนทำขึ้นเพื่อประสานสามัคคีในหมู่เพื่อนบ้าน เพื่อความเจริญงอกงามทั้งแก่ตัว และหมู่คณะตลอดถึง ประเทศชาติอีกด้วย (แพลก สนธิรักษ์, 2504 : 83) พิธีเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษและการอุทิศส่วนบุญให้บรรพบุรุษ (แซนโฆนตา) ของชาวไทยเชื้อสายเขมรนั้น ให้ความสำคัญกับเครื่องเซ่นไหว้ ซึ่งเป็นคติความเชื่อของคนเฒ่าคนแก่ในท้องถิ่น ให้ความสำคัญกับคำกล่าวอ้อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นคติความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ จากแนวคิดที่กล่าวนี้ยังมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ ปรีชา นุ่นสุข กล่าวถึง ที่มาของประเพณีทำบุญเดือนสิบไว้ว่า ประเพณีสารทเดือนสิบ สันนิษฐานว่าเป็นประเพณีที่รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมอินเดีย เหมือนกับประเพณีอื่นอีกหลายประเพณี ประเพณีสารทเดือนสิบเป็นประเพณีที่วิวัฒนาการมาจากประเพณี เปตพลี ของศาสนาพราหมณ์ กล่าวคือ ในศาสนาพราหมณ์มีประเพณีอยู่ประเพณีหนึ่ง เรียกว่า เปตพลี เป็นประเพณีที่จัดขึ้นเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย (ปรีชา นุ่นสุข, 2523: 54-55) ซึ่งในปัจจุบันนี้ ชาวอำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ ให้ความสำคัญกับพิธีกรรมที่ประกอบขึ้นในวัน แรม 14-15 ค่ำ เดือน 10 ซึ่งในตอนเช้าจะมีพิธีทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตาย เช่น

มีการถวายภัตตาหาร ถวายเครื่องไทยธรรมแก่พระสงฆ์ เพื่ออุทิศส่วนบุญนั้นไปให้ผู้ตาย โดยเฉพาะพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ (แซนโฌนตา) นั้น มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ มงกุฏ แก่นเดียว ให้แนวคิดไว้ว่า หัวใจของบุญทุกบุญในสังคมเขมร จะต้องมีการเซ่นไหว้ผู้บรรพบุรุษ (แซนขมอจ) บอกปฐยาตายายทุกครั้งความผูกพันกับปฐยา ตายาย ความซาบซึ้งในพระคุณของบรรพบุรุษจึงมีเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว และสมัยก่อนนี้คงมีความเชื่อว่าในเดือน 10 ยมบาลจะปล่อยให้ผู้ล่วงลับมารับส่วนบุญจากญาติๆ ที่ยังมีชีวิตอยู่ ลูกหลานจะทำการ เซ่นสรวงบรรพบุรุษในวันแรม 14 ค่ำ และ 15 ค่ำ เดือน 10 ซึ่งเรียกว่า สารทเดือนสิบ (มงกุฏ แก่นเดียว, 2533 : 33-39)

2. คำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีบุญสารทเขมร ตำบลพิงพวย อำเภอสรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ จากการศึกษา พบว่า คัมภีร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้บันทึกลักษณะความเชื่อที่เป็นบ่อเกิดของพิธีสารทว่า เนื่องจากมนุษย์เกิดความกลัว และมีความต้องการที่จะรอดพ้นจากอันตรายที่เกิดขึ้นจากภัยทั้งปวง โดยเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้มีอำนาจ และสามารถให้คุณและโทษกับมนุษย์ได้ จึงต้องแสวงหาทางออกโดยการบูชาเซ่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ บวงสรวง กราบไหว้ ซึ่งในที่สุดกลายเป็นความเชื่อที่ปฏิบัติสืบเนื่องมาเป็นประเพณีต่าง ๆ จากแนวคิดนี้มีความสอดคล้องกับ พระมหาสุพจน์ คำน้อย ได้ศึกษาเกี่ยวกับคำสอนเรื่องการอุทิศส่วนบุญในการทำบุญทั้งปวงที่ทำเพื่ออุทิศผลบุญไปให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น เรียกว่า การทำบุญทักษิณานุทานหรือ“เปตพลี”ซึ่งล้วนแต่เป็นความเชื่อที่มีเค้ามาจากมหายัญทั้ง 5 ของพราหมณ์ แต่การเรียกชื่อของศาสนาพราหมณ์ ใช้คำว่า“บวงสรวง”แต่เมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามามีบทบาทมากขึ้น พุทธศาสนิกชนที่หันมานับถือพระพุทธศาสนาก็รับเอาความเชื่อดังกล่าวเข้ามาผสมผสานกับหลัก“พลี”ในทางพระพุทธศาสนา (พระมหาสุพจน์ คำน้อย, 2547 : 107-108)

3. คุณค่าของประเพณีบุญสารทเขมรที่มีต่อคุณภาพชีวิตของชุมชนตำบลพิงพวย อำเภอสรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ จากการศึกษา พบว่า พัฒนาการความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีสารทดังกล่าวนี้ เป็นความเชื่อที่ฝังอยู่ในจิตสำนึกของชาวไทยเชื้อสายเขมร และมีอิทธิพลกับวิถีชีวิต เพราะมีคุณค่าด้านจริยธรรมที่ฝังลึกอยู่ในใจของชาวตำบลพิงพวย อำเภอสรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นงานประเพณีที่สร้างความสามัคคีกลมเกลียวกันในสังคม เป็นการปลูกฝัง การรู้จักการให้และความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น จากแนวคิดนี้มีความสอดคล้องกับ พระครูศรีสุตโสภณ (เงิน ชาติเมธี) ได้ศึกษาวิจัย ความกตัญญูกตเวทิตะในฐานะคุณธรรมค้ำจุนสังคมจากมุมมองพระพุทธศาสนา พบว่า ควรความกตัญญูกตเวทิตะระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ เช่น ความกตัญญูกตเวทิตะระหว่างบุตรกับมารดาบิดา การปรนนิบัติเลี้ยงดูด้วยปัจจัยสี่ การยอมเสียสละชีวิตของตนเพื่อปกป้องชีวิตมารดา บิดาและการให้มารดาบิดาตั้งอยู่ในธรรม (พระครูศรีสุตโสภณ (เงิน ชาติเมธี), 2549 : 52-53)

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

คำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีบุญสารทเขมร : กรณีศึกษาตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ จะเห็นได้ว่า คติความความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา มีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่อง สังคหัตถ์ คือ คุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของกันและกัน คือ การช่วยเหลือกันยึดเหนี่ยวใจกันไว้ มี 4 อย่าง คือ (1) ทาน การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน (2) ปิยวาจา พูดจาน่ารัก นานิยมนับถือ วาจาดุดมใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ (3) อัตถจริยา คือ การชวนช่วยช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ (4) สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือ ทำตัวให้เข้ากันได้ ปฏิบัติสม่ำเสมอในชน ทั้งหลายและเสมอในสุขทุกข์ร่วมกัน

นอกจากนั้นคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีบุญสารทเขมร : กรณีศึกษาตำบลพิงพวย อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ จึงเป็นประเพณีสารทเดือนสิบ (แซนโฎนตา) ของชาวไทยเชื้อสายเขมรที่มีบ่อเกิดและพัฒนาจากเหตุผล 4 ประการ ดังนี้ (1) มีกำเนิดและพัฒนาการจากคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา (2) เนื่องจากช่วงนี้ผลผลิตทางการเกษตร ได้ออกดอกออกผลเป็นที่ประจักษ์ชัดแล้ว และช่วงเวลาดังกล่าว เป็นช่วงเวลาที่ว่างจากงานพื้ (3) พืชผลทางการเกษตรอุดมสมบูรณ์ จึงนำพืชผลเหล่านั้นไปทำบุญเลี้ยงพระสงฆ์ และเพื่อให้พระสงฆ์ได้เก็บเสบียงเหล่านั้นใช้ในตลอดฤดูฝน และ(4) เป็นการแสดงความรื่นเริงและสนุกสนานประจำปีร่วมกัน เพราะความภาคภูมิใจ ความภูมิใจ และความพอใจที่ได้ปฏิบัติการทำบุญอุทิศส่วนบุญให้บรรพบุรุษ ญาติมิตรที่ล่วงลับไปแล้ว เพื่อเป็นประเพณีอันดีงามที่ควรอนุรักษ์สืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ปรีชา นุ่นสุข. (2523). *สารทเดือนสิบมรดกทักษิณ*. อนุสาร อ.ส.ท, ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 (กันยายน).
- แปลก สนธิรักษ์. (2504). *พิธีกรรมและลัทธิประเพณี*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- มงกุฎ แก่นเดียว. (2533). *แซมชายฉบับพิเศษ*, สุรินทร์: คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา สุรินทร์.
- มูลนิธิภูมิพลโลก. (2531). *พจนานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ ฉบับภูมิพลโลก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ภูมิพลโลก.
- พระครูศรีสุตโสภณ (เงิน ขาดเมธี). (2549). “ความกตัญญูทวดเทวีในฐานะคุณธรรมคำจูนสังคมจากมุมมองพระพุทธศาสนา”. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระจักรพงษ์ จุกโกวโล (สียา). (2560). “วิเคราะห์คตินิยมจากประเพณีสารทเดือนสิบของชาวไทยเชื้อสายเขมรในตำบลสระยาว อำเภอสรรคบุรี จังหวัดศรีสะเกษ”.

.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุพจน์ คำน้อย. (2547). “การศึกษาวิเคราะห์คำสอนเรื่องการอุทิศส่วนบุญในพระพุทธศาสนาเถรวาท. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุรัชย์ รัตนพานิช. (2549). “การศึกษาคำศัพท์ภาษาเขมรสุรินทร์ในประเพณีแซนโถงตา”.

.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.